

POHISEADUSLIKU ASSAMBLEE I. TOIMKONNA
 12. oktoobri 1991.a. istungi
 p r o t o k o l l nr. 7
 kell 10.00 kuni 17.30

Osaesid: V. Salum,
 T. Kelam,
 A. Rüütel,
 H. Runnel,
 A. Sirendi,
 Ü. Vooglaid

Päevakorras:

Põhimõistete arutelu jätkamine.

Juhatas V. Salum

Salum küsib, kas kellelgi on omapoolseid ettepanekuid teistele toimkondadele esitamiseks.

Kellelgi pole, samas võetakse materjalide juurde P. Kase ettepanekud I. toimkonnale.

Kelam, Runnel ja Vooglaid teevad ettepaneku jätkata põhimõistete arutelu ja lähtuda seejuures Runneli jt. poolt koostatud ettepanekutest.

1) Kas Riigikogul esimees, juhataja, spiiker või eesistuja. Hääletatakse. Esimeest pooldab H. Runnel;

juhataja poolt - 5 (Kelam, Vooglaid, Salum, Rüütel, Sirendi).

Runnel arvates on juhataja nõrkus selles, et tema volitused oleks nagu ajutised. Esimehe volitused ulatuksid aga nii ajasse kui ruumi.

2) Kas kasutada terminit õiguskantsler, õigushoidja, õiguisand vm.?

õigushoidja - poolt Salum, Kelam, Sirendi, Vooglaid, Runnel, õiguskantsler - poolt Rüütel.

3) Kui Riigikogu kahekojaline, siis

- a) kas riiginõukogu, riigijõukoda või rahvusriiginõukogu;
- b) riigi volikogu või riigi nõukoda.

Kelam teeb ettepaneku eelnevalt leppida kokku, kas on ühekojaline ja kas siis on nimetuseks Riigikogu.

Vooglaid leiab, et alati peaks lähtuma eesti keelest.

Salum küsib Rüütli arvamust varem arutatud terminite suhtes.

Rüütel pooldab terminit "president", juhul kui tal on ka presidendi funktsioonid. Samuti pooldab ta termini "Ülemkohus" kasutusse jätmist. Õiguskantsleri puhul ei pea ta õigeks eluaegseks määratud ametiposti. Õiguskantsler peaks olema presidendi kõrval, sellisel juhul oleks ükskõik, millise ala inimene on presidendi ametikohal. Kuid õiguskantsler peaks olema ka vahetatav. Võiks olla ka riigikantsler, valitakse riigikogu poolt ja oleks ikkagi vahetatav.

Vooglaid arvab, et praegu on suhteliselt iseseisvad neli jõudu: 1) kirikupea, 2) akadeemia, 3) teater, 4) õiguskantsler.

Rüütel selgitab praktikas kerkinud probleeme dokumentide allakirjutamisel.

Salum küsib Rüütli arvamust ühe- või kahekojalisuse kohta.

Rüütel: Oleneb sellest, kellest teine koda koosneb.

Vooglaid selgitab, et praeguseks ajaks on teine koda

praktikas juba välja kujunenud Eesti Komitee näol.

Rüütel: On kole suur loogika teise koja moodustamisel siis, kui sinna kuuluksid madalama tasandi esindajad. Võib-olla võiksid seal olla ka mõned muud ametimehed. Sellisel juhul oleks parlament kompaktne, oleks pidev side madalama tasandiga. Riik tuleks välja stabiilne. Kõik probleemid tuleksid alt ilusasti üles. Ka praegu on sellisele variandile kohtadel toetus olema. Sellist kahekojalist parlamenti peab Rüütel ideaalseks.

Vooglaid on täiesti nõus Rүүtliga, kuid leiab, et ikka peaks sinna kuuluma ka 6-7 meest ameti järgi nagu kiriku esindaja, akadeemia president, sõjavägede faktiline juhataja, panga president, Ülemkohtu esimees.

Rüütel loeb selle ettepaneku miinuseks sellistele ametimeestele hääleõiguse andmist. See oleks riigis kindlasti üks destabiliseeriv faktor. Sõjavägede juhataja tuleks aga kindlasti välja jätta. Teaduse, kiriku ja panga esindajad võiksid ehk ka olla, kuigi praeguseks ei ole näiteks üks rektoritest enam hariduselu tipp nagu see oli omal ajal.

Vooglaid arvab, et Tartu Ülikooli rektor peaks olema kui hariduselu juht.

Rüütel lisab eelöeldule, et see võiks ehk mingil moel stabiliseerida, kuid vaevalt ta parlamendi töös eriti aktiivne on.

Kelam küsib Läti ja Leedu praktikat.

Rüütel ütleb oma arvamuse ja annab ülevaate nii Läti kui Leedu praegusest riiklikust arengust. Samas ei pea ta vajalikuks sellise põhiseaduse kehtestamist, millega midagi ei määratleta ja mis seega võimaldab kõrvalt olukorda riigis mõjutada.

Salum palub veel kord korrata, kas Rüütel pooldab siis kahte või ühte koda, mispeale

Rüütel kordab, et ta pooldab kahte koda vaid sel juhul, kui teine koda koosneb madalama tasandiesindajatest, s.o. volikogude esimeestest. Ta ei kahtle, et volikogude esimeesteks valitakse kõige autoriteetsemad isikud. Kui aga soovitakse teist koda moodustada mingitel muudel alustel, siis pooldab Rüütel ainult ühekojalist parlamenti.

Kelamit huvitab, kas selliseid pretsedente maailmas on, või kui palju neid võiks olla või kas nende arv väheneb.

Rүүtli teadmistel selliseid organeid jääb vähemaks, kuna volikogusid vähe. Samas leiab ta, et tema ettepanek on tehtud täieliku demokraatia suunas.

Kelami arvates on riigivõimu seos juurtega tõesti oluline, mistõttu on sellele probleemile tõsiselt vaja mõelda.

Rüütel kirjeldab nüüd veel fantastilisemat ettepanekut sellise püramiidi kujunemisest, kus jalamil on asumivanem, külavanem, kes valla volikogus, vallavanem jälle maakonna volikogu liige jne. Nii jõuaks edasi vaid tõeliselt lugupeetud ja asjalik inimene. Teine koda saaks sellisel juhul juba telegrammi teel arutatava edastada kuni küla tasemeni ja saada samas ka arvamuse. See oleks kohe nagu uus struktuur.

Vooglaid lisab, et selline kord välistaks juhuslikud otsused täielikult.

Salum leiab, et midagi uut selles mõttes ei ole, selline struktuur olevat ette nähtud juba 1937.a. põhiseaduses.

Uuesti alustatakse kodade nimetustest.

Rüütel leiab, et "riiginõukogu" on maailmas saanud teise tähenduse, mistõttu on raske selgitada meie terminit.

Salum lisab, et Ülemkoda oleks riiginõukogu ja Alamkoda oleks riigivolikogu.

Rüütel jääb oma arvamuse juurde. Maailmas on riiginõukogud olemas, seetõttu pole õige segadust tekitada. Riiginõukogu oleks selleks, et kontakte hoida. Sinna kuuluksid valitsuse esindajad ja muude, koordineerimist vajavate valdkondade esindajad. Ka Riigikogu juhataja. Kusagil peavad presidentuur ja parlament kokku saama. Teine küsimus on see, millise jõuga akte selline organ vastu võtab, kui võtab. Ekstreemseid olukordi peab aga kusagilt koordineerima ja Riiginõukogu oleks selleks päris õige nimetus. Paremat ei oska praegu välja mõeldagi.

Rüütli ettepanek lausa ongi, et selline Riiginõukogu tehagi. Selle peaks saama president ise moodustada, kusjuures oluline on koordineeriv funktsioon. Sinna peaksid kuuluma president, peaminister, välisminister, kaitse- ja siseminister, parlamendi juhataja ja vast veel mõni.

Kelam soovib, et nädala jooksul leitaks selline näide riikide hulgast.

Rüütel lisab, et praegu on Ülemnõukogu Presiidiumi seadlusega selline nõukogu moodustatud.

Sirendi leiab, et see on nagu presidendinõukogu.

Rüütel peab ka seda võimalikuks. Ta arvab, et presidendinõukogu otsusi saab vormistada presidendi ukaasiga, riiginõukogu otsusi - peab mõtlema.

Salum fikseerib, et sellisel juhul jääbki termin "riiginõukogu" vabaks.

Vahepeal täpsustab Rüütel, et ta pooldab ainult riigipea üldrahvalikku valimist.

Hakatakse arutama riigipea õiguste piiritlemist.

Kas vetoõigus,

dekreedioõigus,

seaduste algatamise õigus,

Riigikogu laialisaatmise õigus,

osavõtt valitsuse moodustamisest.

Salum soovib, et igaüks kohe nn. "laias laastus" ütleks oma seisukoha.

Sirendi arvates sõltub kõik sellest, kes valib riigipea.

Rüütel leiab, et rahva poolt valitud on mandaat suurem, volitused ei pruugigi siis nii suured olla. Kõige tähtsam ongi, et rahvas valib, siis on riigipea muude mõjude alt väljas. Kui valib volikogu, siis paratamatult allub ta mitmetele mõjudele, kuigi volitused võivad suuremad olla.

Kelami arvates on praegu paljus lähtunud Saksamaast. Seal aga presidendil võimu ei ole. Nagu mingi rudiment. Eestis peaks olema midagi vahepealset.

Salum küsib, milles see vetoõigus võiks olla?

Rüütel vastab, et otsustele mitte allakirjutamises. Praegu ongi selline olukord, et võidakse vastu võtta lausa hetkeotsusi. Võib-olla tuleks kõne alla hoopiski osaline veto.

Kelam leiab, et see oleks küll paindlik lahendus. Siis saaks president ühel korral veto panna.

Runnel umbes sama meelt.

Salum: Mis on dekreedioõigus?

Sirendi leiab, et see tuleb kõne alla vaid erakorralistel juhtudel.

Rüütli arvates erakorralise olukorra kehtestamise õigus siiski parlamendile. Presidendile peaks siiski jääma mingigi dokumendi väljaandmise õigus, muidu ei realiseeri ta oma õigusi millegagi. Ühtlasi peab A. Rüütel selles osas hästi läbimõelduks J. Raidla põhiseaduse projekti.

Salum küsib, kas Rüütel jääks siis Raidla variandi juurde, mispeale

Rüütel kinnitab, et ta tõepoolest pooldab Raidla varianti. See on hästi läbi mõeldud ja spetsialistide poolt koostatud.

Runneli arvates saab Raidla projekti alusel rikastada Adamsi projekti, mis tegelikult on juba alusprojektiks hääletatud. Ühtlasi leiab ta, et Raidla projektis on suunitlus presidendi võimu suurendamisele. Ühes väikeses riigis aga pole õige nii suurt võimu lubada. Kuna kõik valitsused tahavad reeglina võimu saada, siis tuleks Runneli arvates püüda valitsuse võimu võimalusi piirata.

Rüütel ei ole küll sellist kallakut Raidla projektis täheldanud, kuid Adamsi projektis ei ole tema arvates presidendile hoopiski mingit osa antud.

Kelam küsib, kas Rüütel on seisukohal, et võrreldes Adamsi projektiga tuleks presidendi osa käsitlemisel lähtuda Raidla projektist.

Rüütel arvab, et lähtudes Eesti tuleviku seisukohast tuleks küll presidendi osa suurendada. President peaks saama ka tegelikku elu mingil moel mõjutada. Adamsi projekti järgi on president täiesti kõrvaline isik. Praegu on presidendil veel saadikuna seaduse algatamise õiguski. Peale selle peab Rüütel väga vajalikuks, et presidendi kõrval oleks allkirjavastutusega isik, kas või õiguskantsler.

Sirendi arvab, et õiguskantsler ei saa küll seda teha, sest peab valvama kõigi seaduste täitmise üle.

Kelam arvab, et selleks võiks olla riigisekretär.

Runneli arvates on vastuolu selles, et riigipea määrab õiguskantsleri, samas on õiguskantsler eluaegne.

Salumi arvates pole siin mingit vastuolu. Kui president on ühtlase ja järjepidevuse kandja, siis ega õigus pole igal presidendil erinev, mistõttu õiguskantsler olgugi eluaegne.

Rüütel arutleb veel praeguste seaduste ebapiisava kvaliteedi üle: seadustes on sisulisi vastuolusid, palju nendest avastatakse hiljem; seadused võetakse vastu ilma ekspertiisita. Oluline, et oleks allkirjavastutusega isik, kes saab ka tulla parlamendi ette.

Tekkis küsimus, kas õiguskantsler peab olema eluaegselt ametisse määratud või mitte.

Hääletati. Keegi ei poolda eluaegset.

Arutati, et õiguskantsler peaks alla kirjutama nendele dokumentidele, kuhu presidentki, ka presidendi dekreetidele.

Runnel arvab, et õigushoidja on ka järelkontrolli osas. Kontrollib, kas seadused on jõus, kas uued on kooskõlas, kas seadusi täidetakse. Runneli arvates on praegu Ülemnõukogu juriidiline külg nõrk, peaks olema kodifitseerimisosakond.

Rüütel kinnitab, et praegu on olemas ekspertiisiosakond presiidiumi juurde ja see funktsioneerib täiesti hästi.

Salum sõnab kokkuvõtteks kõigi arvamise, et peaministri juures on riigiminister, presidendi juures riigisekretär ja järeeltsensuuri teeb õiguskantsler.

Runnel tõstatab personaalse sümboolika kasutamise küsimuse. Kas kasutada presidendi pildiga marke, raha või muul moel kasutada.

Salumi arvates pole õige nii detailidesse minna, mispeale Runnel vastab, et need pole detailid.

Rüütel arvab, et Eesti rahva arvamuse kohaselt ei pea sellist sümboolikat kasutama ning sellest tulekski lähtuda.

Kelami arvates on personaalse sümboolika kasutamine omane kas väga nõrkadele või väga tugevatele riikidele. Vaevalt isikukultus Eestis tuleb.

Runnel teeb siiski ettepaneku täiendada presidenti käsitlevat peatükki mõttega, et presidendi pilti tema eluajal sümboolikas ei kasutata. Teise ettepanekuna pakub Runnel neutraliteedi nõude, rahumeelsuse nõude, et mitte lubada liialt teise riigi sõjaväe punkte ja sõjaväe läbimarssimisi. Pealegi on iga neutraalne riik ainult niipalju neutraalne, kui võrd ta suudab ennast kaitsta.

Sirendi arvab, et peaks täpsustama, kas neutraliteedinõue on defineeritud ka rahvusvahelistes seadustes.

Kelami arvates on ÜRO liikmena võimalus apelleerida ka nende kaitsele.

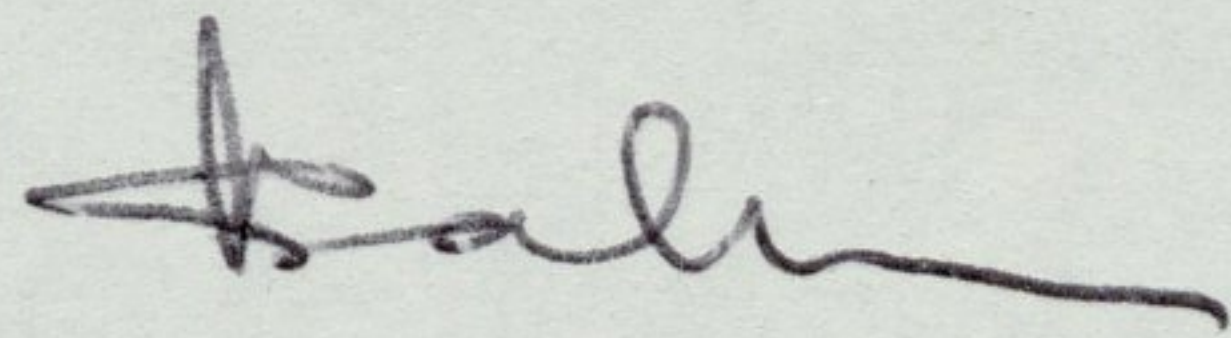
Rahumeelsuse printsiibi sätestamiseks lubab Runnel esitada omapoolse teksti järgmiseks korraks.

Runnelil mitmeid mõtteid, mida ta sooviks väljendada põhiseaduse kaudu ja mille kohta ta proovib teha omapoolsed tekstivariandid.

o t s u s t a t i :

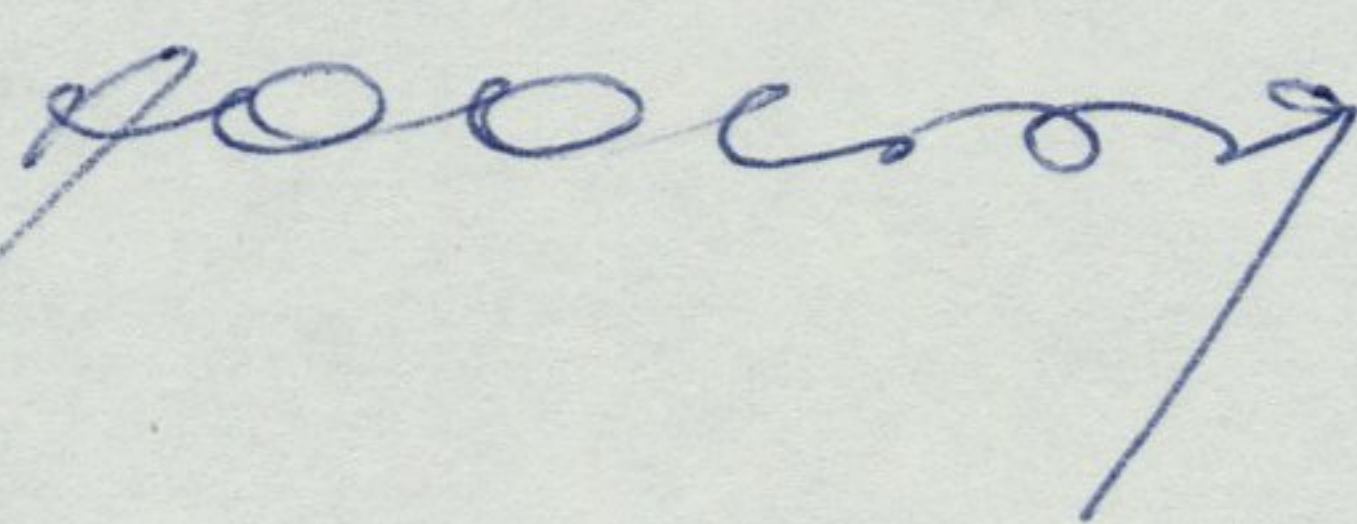
1. Toimkonna iga liige kujundab oma seisukoha toimkonnale kinnistatud teemade osas järgmiseks istungiks.
2. Korraldada järgmine toimkonna istung 18. oktoobril algusega kell 10.00.

Juhatas

V. Salum

Protokollis

S. Tooming